

el literat Esteve albert

LLORENÇ SOLDEVILA I BALART

Esteve Albert pertanyia a la generació, per cenyir-nos només als poetes, de Joan Vinyoli, i era un any més jove que Josep Punsola, Salvador Espriu, Joan Teixidor i Marià Villangómez i va ser company de seminari del cardenal Narcís Jubany.

L'obra poètica d'Albert, a causa de les tirades limitadíssimes i de la seva despreocupació per deixar la producció feta ordenada i accessible, és poc i mal coneguda. I, tanmateix, no és gens ni mica menyspreable. És l'obra d'un poeta menor, que no vol dir dolent, indispensable perquè una cultura es pugui considerar normal. Què fariem només dels grans poetes si com, en tants d'altres camps de l'activitat humana, no hi hagués els ajudants, els basaments que fan de la poesia i de la lectura poètica una acció quotidiana, propera i no excepcional. Sort tingué el poeta Albert que el mecenes andorrà Bartomeu Rebés, gran amic seu, decidís editar-li *Obra poètica* (1996) com a homenatge pòstum.

Les vegades que Albert es decidí a opinar sobre la seva poesia, per cert, poques vegades, afirmava, concretament dels poemes de *Cançó de la vida enllà* (1973), que més que poemes eren sinceracions. En el próleg que escriví a *Amistat, bandera blanca* (1949), de Josep Punsola, puntualitzava: «"poesia" vol dir "creació", i "vers" vol dir "vessament"»; per tant, en el cas de Punsola, com per a ell mateix, ser poeta era *vessar creació*.

La poesia albertiana la configuren tretze reculls d'interès, intenció i extensió diversa. La ja esmentada *Obra poètica* s'obre amb dos d'inèdits i breus: *Invo-*

cacions i advocacions i *Policromia rural*. El primer recull, miscel·lani, conté poemes escrits entre 1933 i 1952. *Policromia rural* està format per poesies datades entre el 8 d'octubre de 1948 i el setembre de 1951.

La subterrània deu. Poesia de resistència (1944), en va ser la primera mostra publicada, en unes edicions clandestines sota el nom de "Negra nit", endegades pel mateix Albert i Josep Benet. L'any sobre, el 1945, apareixia *Única amor*, recull dedicat a l'esposa Magdalena i editat a Mataró amb peu d'impremta fals de Montpeller. Té tres parts. La primera, amb un to vital, d'enamorat, conté

bells i senzills poemes d'amor. La segona, "Intermezzo", dos poemes d'enyor, per algun allunyament forçat. La tercera, "Represa", amb poemes datats en geografies ben allunyades, descriuen el camí del rencontre dels dos enamorats.

Petita vall (1946) és, sens dubte, un dels reculls més unitaris i elaborats, juntament amb *Cançons de la vida enllà* (1973). El llibre, dedicat a la memòria del pare i el germà Joan, morts "l'hivern crudelíssim de 1944", s'obre amb un poema "Anàbasi", digne de constar en un lloc d'honor en una antologia de poemes sobre el desastre de la guerra i la postguerra. D'altra banda, té la virtut

de vertebrar uns textos dedicats a Dosrius, el seu poble, hàbilment travats amb uns altres de més personals i interioritzats sobre els afectes familiars (bellíssima i emotiva la composició “La interrompuda conversa”, adreçada al pare), referits a l’evocació d’un món que s’ha esfondrat (“Poema dels traginers”) o al reconeixement de la natura, superba i humanitzada (“La pineda com una catedral” i “Al vell lledoner”), una natura que fa de medecina (“Tornem exhausts”) davant la desolació del moment històric que li tocà viure.

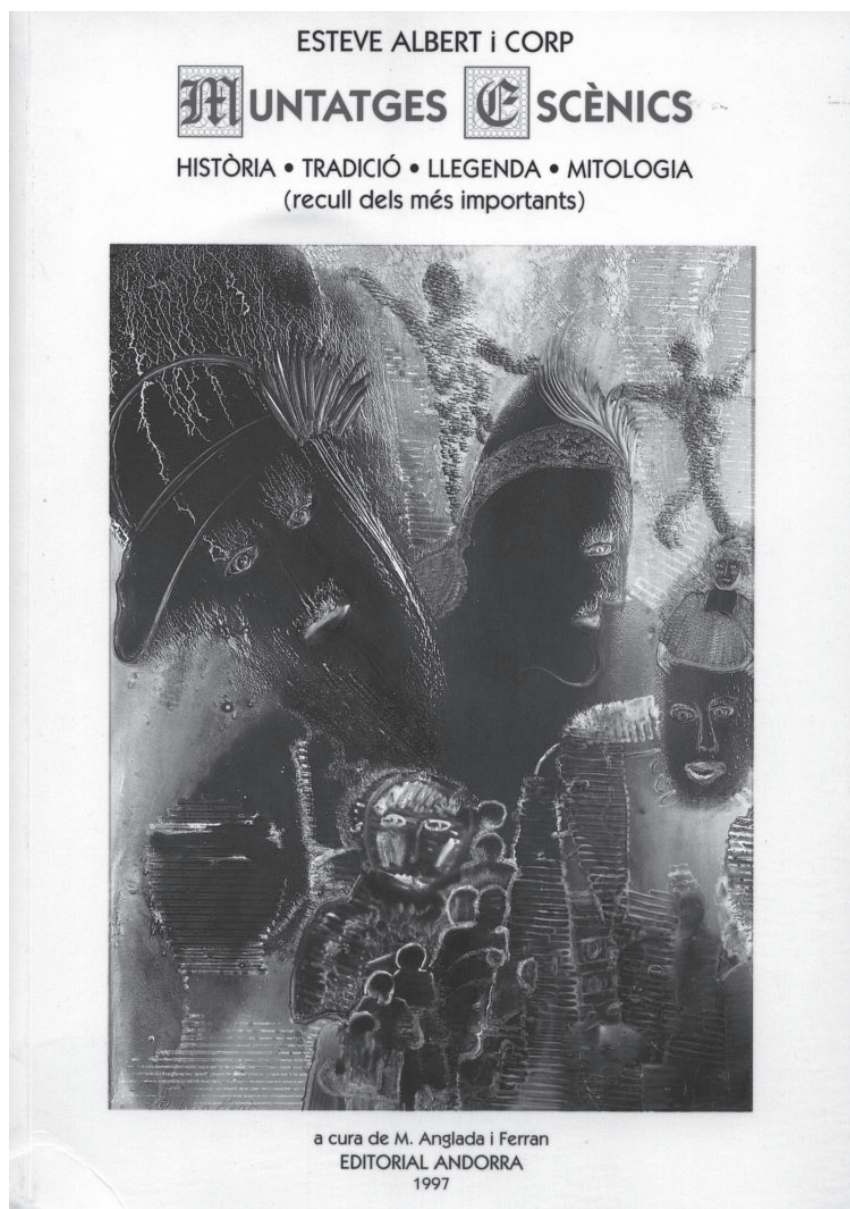
El llibre es clou amb una llarga “Invocació”, que com veurem més endavant, és una fórmula estimada especialment pel poeta. Després d’expressar a Dosrius un cant amorós i de fidelitat que pocs pobles i viles han rebut dels seus fills, conclou, bo i fent confluïr tots els eixos temàtics: «En l’humanal viatge, / sigues-me, poblet meu, sempre present. / Quan no paisatge, sigues-me miratge, / siguis l’eura de l’arbre del meu capteniment. / I quan l’ànima meva del fang vagi a desprendre’s, / et rescabali, fang del teu fang, el meu cos. / Que essent dignes de tu les seves cendres, / me’n sigui l’ànima del divinal repòs.»

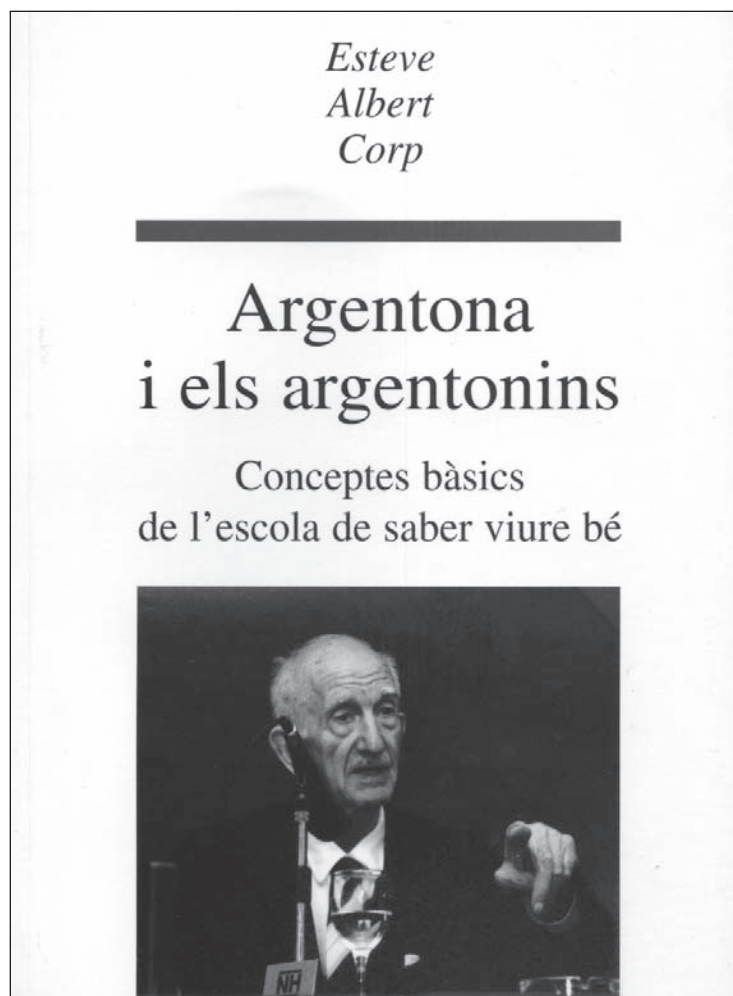
Posobres d’Engordany (1957) són ja poemes andorrans, Albert havia arribat al país pirinenc tres anys abans. En una lletra/pròleg a Marià Manent explicava d’on prové el terme posobra. Així, quan assajant el *Pessebre d’Engordany* (el text del qual fou publicat el 1958) va demanar que quedessin un dia i una hora per cantar les cançons, li respongueren: qualsevol posobra! Li explicaren que posobra era una vigília de festa, acabat el treball, quan els andorrans es reunien a cantar i a esplaïar-se. I segueix dient a Manent: «Va venir l’estiu i els joves que feien el programa de la Festa Major em varen demanar versos. Jo tenia la font eixuta des de feia anys... Ara bé, m’han sobrevingut íntimes poso-

bres i m’he esplaïat una mica cantant.» El llibre, a més, duia com a lema dos versos de Manent que eren tota una proclama d’intencions: «No cantaré l’espasa/ sinó la gràcia del paisatge verd...» Les *postals* paisatgístiques de les valls que hi materialitza Albert són una pura i deliciosa filigrana de naturalitat en el dir, en el desgranar les gràcies d’una Andorra que ja ha passat avall.

Cançó de la vida enllà (1973) rebé el Premi Ciutat de Barcelona d’aquell mateix any. A banda de poemes que connecten amb els interessos descrits fins ara, conté, però, alguns textos que senten-

titzen perfectament allò que el mateix autor explicitava en la nota introductòria del recull: «Pirene és com un *leitmotiv* de tota la meua obra poètica, de tota la meua trajectòria vital.» Ja s’havia establert a Andorra i havia consumat un dels seus grans *amors* espirituals. A “Aire pirinenc”, un dels seus primers poemes datats, inclòs a *Petita vall*, sentenciava: «—Amic / conec la serralada aspriva / i l’encimbellat pic / per on l’isard esquiva / la cobdícia del poble fredolic, / que en la vall quieta i ombriva, / s’emmiralla en el riu ampli i bonic...» Anys després diria: «Des de la meua primera

joventut em fascinaren les cales de la Costa Brava i les neus i els estanyols del Pirineu. Vaig néixer entre el bosc i el silenci en plena muntanya em té el cor robat.»

En aquest recull hi ha poemes tan paradigmàtics sobre els dos pols de fascinació vital com “La mar presonera”, “Flors silvestres ran de la platja”, “A un avet del Canigó”, “A Pirene”, el sintetitzador “Neu i gavines” i “Pirene abandona la serralada”, el més llarg i recreador del mite i germen, potser, d’alguna de les peces teatrals escrites i no publicades sobre la serralada.

El ball de l’os (1981) i *Els menairons de Castellbó* (1987) són dues mostres reeixides de *poesia popular*. La primera, un bestiari en la millor tradició del gènere, comptà amb les melodies musicals de Maria Dolors Masferrer. La segona, una llegenda recollida

mentre feien el primer pessebre vivent a Engordany, és una mostra del seu interès pel folklore de les valls d’Andorra.

A *Pelegrí de Meritxell* (1989) reprèn el seu interès pels paisatges naturals, humans i espirituals del principat pirinenc, amb alguns breus poemes d’una intensitat lírica insuperada per l’autor. *El despertar de les aigües* (1993) és un breu recull en què la màgia d’aquestes, amb el seu component sagrat, emmarca el desvetllar-se d’unes goges en la millor tradició verdagueriana.

Esteve Albert també conreà la poesia de caire èpic a *El reialme de la Mercè* (1968), notable poema de VII cants i un escòlium, basat en la història i la llegenda, en la millor tradició de Verdaguer i les visions de Maragall, i *Balada de Sibila de Fortià* (1974), poema breu sobre el personatge històric.

Ja mort Albert, l’Aixernador Edicions, gràcies a la perseverança de Joan Pannon, tingué la iniciativa de publicar *Invocació al retrobament* (1996), un recull en bona part inèdit. De fet, el ver-tebraven les onze interpretacions i, a vegades, autèntiques paràfrasis, que feia d’alguns psalms. En conjunt són una mostra excepcional de poesia religiós-patriòtica. Possiblement cap altre poeta civil ha estat capaç d’acordar, amb una veu tan sincera i planera alhora, la fe en la pàtria i els homes amb la FE religiosa, sense matisos de confessionalitat. Els versos canten l’harmonia d’una sola FE que fan indestriable el país i el Seny Ordenador de l’Univers. El recull conté “Muntanya del cor”, dedicada al C.O.R. (Cavallers de l’Ordre del Retrobament) que explícita encara més aquesta FE laicitzada. La muntanya cordial és el Montseny que supera i engloba, en el cas d’Albert, el simbolisme de la fe dipositat per tants altres poetes a l’entorn de Montserrat, l’altre cim sagrat de la pàtria.

A banda de l’acció política, la primera dedicació d’Albert fou el teatre. En total va publicar-ne sis títols i un de pòstum: *Ester, professora de geografia* (1933), *Els excursionistes* (1948), *Els deixebles d’Emmaus* (1952), *Les dones de Troia* (1952), *El Pessebre d’Engordany* (1957), *El retaule dels Sants Màrtirs* (1983) i *Camí de ramats* (1997). També cal esmentar el títol d’obres representades aquí i allà i només publicades, en part, recentment en el volum *Muntatges escènics. Història. Tradició. Llegenda. Mitologia Recull dels més importants* (1997), a cura de Manuel Anglada i Ferran: *El retaule de Sant Ermengol* (1957-58), *Penélope, Pirene, L’idil·li del caçador...*, o d’espectacles que combinen història i poesia: *El comte Arnau* i *Bandera de Catalunya* (de Bel·laire d’Empordà).

La seva dedicació als estudis històrics s’inicia amb la curiositat

per temes pirinencs o relacionats amb els orígens de Catalunya que publicà a l'Editorial Dalmau. El seus interessos també es giraren cap a la pròpia comarca amb l'estudi *D'Iluro a Mataró* (1966), a d'altres de la Catalunya Vella o els dedicats a les Valls d'Andorra. En els darrers anys de la seva vida s'esmerçà ben especialment en els temes andorrans. Els escrits, que abraçaven biografies, costums i èpoques històriques ben distants, veieren la llum en forma de nades, un total de vuit, editades per Bartomeu Rebés.

També dedicà el seu temps a reconstruir els mons personals i literaris de Jacint Verdaguer i Josep Sebastià Pons, dos poetes que ell estimava en gran mesura. Les comitències dels López, marque-

ses de Comillas, amb Verdaguer i el fet que una branca de la família, els Sentmenat, tingués arrels a Dosrius el dugueren a emprendre i editar el 1990, la biografia d'Isabel Güell i López de Sentmenat, marquesa de Castelldosrius.

Reconstruí la pròpia memòria històrica amb títols com: *El Maresme de Dosrius estant*, 1914-1921(1972), *Quatre boigs de Mataró. Combat per Catalunya* 1930-1937 (1979) i *La guerra civil a Canyamars i els senyors de Barcelona 1936-1950* (1989).

I encara tingué alè per a fer assaig sobre els canvis sociològics (*Els problemes de demà* o *Argentonina i els argentonins*); sobre la dona (*Metamorfosis de la dona*); endegar antologies de poesia femenina (*Les cinc branques*); edicions pluri-

lingües de textos (*Xicoies*) amb il·lustracions de Rezvan Kani, pintor iranià, establert a les valls d'Andorra; evocacions de la Girona medieval (*Ciutat de somnis*) ...

En definitiva, Albert se'ns presenta com una font amb una deu inesgotable, un home pastat d'idealisme i d'ingenuïtat. Símbol de tota una època, és una figura irreplicable en els seus encerts i desencerts, en la seva dispersió que inflamava, alhora, els esperits de la gent humil i anònima i la consciència dels que posseïen el poder. Al pròleg d'*Amistat, bandera blanca* deia, aplicat a Punsola, però del tot assignable a ell mateix: «En tota la seva labor fulgura la llum que duia a dintre i llampurneja fins en els seus versos més intranscendents.»

CENTENARI el Centenari d'Esteve Albert al Maresme i per Catalunya

JOSEP PUIG-PLA *Comissió Centenari Esteve Albert 1914-2014*

El 4 de febrer de 1914 naixia a Can Batlle de Dosrius (actual restaurant) el nen Esteve, fill dels masovers. Esteve Albert i Corp va veure la llum en una casa pairal important de la vall de Canyamars, en una cambra de la qual es deia que s'hi havia hostatjat el rei.

Esteve Albert ha portat —i porta encara en aquest 2014— el nom de Dosrius, de Mataró, del Maresme arreu. I també el d'Argentonina, vila per la qual tenia una especial predilecció, tal com va deixar escrit al llibre *Argentonina i els argentonins. L'escola de saber viure bé*, que destil·la amor al poble. Amb motiu del Cente-

nari, que se celebra arreu del país i al Principat d'Andorra, es recorden els seus orígens personals i familiars, la seva activitat ingent i la seva obra publicada; aquesta, diversa i plural, com ho eren els seus interessos.

L'activisme d'Esteve Albert

Esteve Albert va dur a terme moltes activitats en diversos camps al llarg de la seva vida: difusió cultural, investigació històrica, publicació de reculls de poesia, impulsió del teatre de masses i dels retaules històrics, creació dels pessebres vivents, política d'acció i de resistència, promoció urbanística, defensa

de la natura (abans que es parlés d'ecologisme), interès pel paper de la dona, precursor del turisme cultural, i moltes més. Manuel Cuyàs no fa gaire a 'El Punt Avui' ens recordava la definició que es feia d'ell fa uns anys: l'home 'polifacètic'.

Albert té un fil conductor, o més d'un per ser exactes. El movien unes preocupacions, uns interessos, uns neguits, als quals es va lliurar amb total dedicació, amb un desprendiment ple i, en molts casos, de manera desinteressada o poc interessada, perquè lògicament també havia de viure. Eren: la cultura com a formació del poble, com a elevació de l'esperit, com a mitjà per l'estima-